

Intyg i det offentliga skolväsendet för vuxna

Föreskrifter om utformningen av slutbetyg i gymnasial vuxenutbildning och i påbyggnadsutbildning samt om samlat betygsdokument finns i SKOLFS 1997:23 med senare ändringar. Enligt 4 kap.20 § förordningen om kommunal vuxenutbildning får Statens skolverk meddela ytterligare föreskrifter om utformningen av betygs katalog, samlat betygsdokument, slutbetyg samt intyg.

Dokumentation av vuxnas lärande - bakgrund

I prop. 2000/01:72 Vuxnas lärande och utvecklingen av vuxenutbildningen finns ett särskilt avsnitt om dokumentationen av vuxnas lärande:

Lärande och intyg

I det nuvarande systemet är den gymnasiala nivån i kommunal vuxenutbildningen knuten till gymnasieskolans kursplaner på så sätt, att en gemensam läroplan gäller för de två skolformerna och samma kursplaner skall tillämpas. Vuxnas behov av lärande, i ett samhälle präglad av livslångt lärande, är ofta mer varierat än ungdomars. För ungdomar ställs kravet att gymnasieskolans utbildning skall utgöra en sammanhållen helhet. Den vuxnes behov av kunskap är emellertid sällan så omfattande, att det krävs ett helt gymnasieprogram eller ens en hel kurs. En yrkesverksam person kan ha behov av att läsa in vissa områden för att öka eller uppdatera sin kompetens i förhållande till förändringar på arbetsplatsen. Om individen ges möjlighet att uppnå de mål, som han eller hon själv bestämmer öppnar sig nya möjligheter till ett efterfrågestyrt system kopplat till den individuella studieplanen. Stora krav kommer då att ställas på vägledning och information. Det intyg på uppnådda mål som kan ges formaliserar lärandet. Intyget är en garant för kvaliteten och för att individen senare kan inhämta resterande avsnitt, vilket kan leda till formella betyg. Intygen kan också användas som en kommunikation med arbetslivet. Enligt regeringens uppfattning kommer behovet för vuxna att få sina kunskaper dokumenterade i andra former än genom betyg att efterfrågas i högre grad än i dag.

I det följande riksdagsbeslutet fick 11 kap. andra stycket skollagen (SFS 1985:1100) en ny lydelse med innebörden att gymnasial vuxenutbildning syftar till att ge vuxna kunskaper och färdigheter på en nivå som motsvarar den som utbildningen i gymnasieskolan skall ge. Såväl arbetslivet som samhällslivet har krav på kunskaper och färdigheter som inte tillgodoses med gymnasieskolans kurser. Den gymnasiala vuxenutbildningen behöver således inte utgöra en kopia av gymnasieskolan. Även motsvarande utbildning som den i gymnasieskolan kan dokumenteras såväl i intyg som genom betyg.

Styrdokument inom de olika utbildningsformerna

Bedömning kan ske genom betygssättning eller genom utfärdande av intyg. Följande är vad som gäller utifrån nuvarande regler:

Betyg

Betyg sätts inom de olika utbildningsformerna inom vuxenutbildningen enligt följande:

Kommunal vuxenutbildning	IG	G	VG	MVG
Grundläggande nivå	x	x	x	
Gymnasial nivå	x	x	x	x
Påbyggnadsnivå	x	x	x	
Sfi		x	x	
Särvux		x	x	

I förslaget till vuxenutbildningslag (DS 2005:033) föreslås ett mer enhetligt betygssystem med fyra betygssteg, utom för Särvux som föreslås behålla nuvarande system.

Intyg

Intyg kan utfärdas enligt följande:

Kommunal vuxenutbildning (SFS 2002:1012 4kap. 19 §)

1. Efter slutförd individuell kurs
2. Efter slutförd orienteringskurs
3. Efter slutförd nationell kurs, när den studerande önskar intyg i stället för att ta ut betyg.

Svenskundervisning för invandrare (SFS 1994:895 16 §)

1. Om en elev inte når upp till nivån för betyget Godkänd skall läraren i ett intyg ange vad eleven kan i förhållande till kursens mål.

Särvux (SFS 1992:736 4kap. 1§)

1. Elev i särvux motsvarande grundsärskolan samt elev i gymnasial särvux som ej uppnår betyget Godkänd får ett intyg om att eleven har deltagit i kursen.
2. Elev i den del av särvux som motsvarar träningskolan skall efter avslutad kurs få ett intyg om att eleven deltagit i kursen.

Vem sätter betyg och vem utfärdar betyg respektive intyg?

Av förordningen om kommunal vuxenutbildning (4 kap.6 §) framgår att betyg skall sättas av läraren, som skall använda de betygskriterier som fastställts. Till sin hjälp bör läraren använda nationellt fastställda prov. Betygen skall föras in i betygs-katalogen, som är den officiella dokumentationen över de betyg som satts. Rektor ansvarar för betygs-katalogen (4 kap.7§). Betygsdokument skall utfärdas av rektor (4 kap.15§). Det är också fallet med intyg (4 kap.19§). Skolverket har hittills inte meddelat föreskrifter om utformning av intyg.

Reglerna är i princip desamma för särvux och SFI.

Finns ett behov av dokumentation med intyg?

Det finns flera utvecklingslinjer i dagens vuxenutbildning som kan komma att kräva andra former än betyg för att dokumentera kunskaper. Den kommunala vuxenutbildningen har i allt högre grad blivit ett instrument i arbetsmarknads- och socialpolitiken liksom i rehabilitering och inom integrationsarbete gällande invandrare. Betygen får i vissa sammanhang mindre betydelse till förmån för intyg. Intyg får i vissa sammanhang större betydelse än betyg. Validering (se sidan 5) som instrument för att förkorta, förenkla och förbilliga vuxenstudier leder till önskemål om förenklad dokumentation av kunskaper som inte förvärvats i kurs eller i prövning och därför inte kunnat betygsättas. Till detta kommer de olika tillfällen som enligt nuvarande författningar stadgar att intyg skall ges.

Vilken kunskap kan intygas?

Det är ett välbekant faktum i all vuxenutbildning att den studerande redan har kunskaper och färdigheter som väl täcker delar av studiemålet i termer av kursinnehåll liksom sådant som inte är kursrelaterad kunskap. Det senare är ofta värdefullt för den studerande, när vederbörande själv blir medveten om hur dessa kunskaper kan användas, tillsammans med nyförvärvad skolkunskap, på arbetsmarknaden och i fortsatta studier. Det är angeläget att ta vara på all kunskap som den studerande har, oberoende av hur den förvärvats, och se till att den dels tydliggörs i en *individuell studieplan* dels dokumenteras i betyg eller, om så fordras, i intyg. Den individuella studieplanen skall successivt revideras och följa den studerande från start till dess att studiemålen uppnåtts och där betyg eller intyg är den naturliga avslutningen på en kurs. Den studerande kan alltid göra utdrag ur planen och kombinera det med erhållna betyg och intyg.

Utbildningsanordnaren kan naturligtvis endast intyga kunskaper som den studerande redovisar. I den mån dessa kan relateras till nationella kursplaner bör de benämnas och beskrivas för att kunna kopplas till tillämplig kurs och till hur stor del av kursen de motsvarar. Kunskap, som inte är kursplanerelaterad, åskådliggörs i första hand genom *orienteringskurs* och *individuell kurs*, vilka inte är reglerade i nationella kursplaner. Förvärvade kunskaper dokumenteras då i intyg, inte i graderade betyg. Genom orienteringskurser och individuella kurser kan de studerande förvärva och dokumentera kunskaper och färdigheter som inte målbestäms i nationella kurser.

Orienteringskursen är den enskildes instrument för att klarlägga och dokumentera befintliga kunskaper i syfte att nyttja dem för fortsatta studier eller i arbetslivet. Orienteringskursen är därför också den enskildes stöd vid *validering*.

Individuell kurs är den studerandes individuella lärande inom ett kunskapsområde, som inte är tillgängligt via nationella eller lokala kurser. Såväl när det gäller orienteringskurser som individuella kurser dokumenteras resultaten i intyg. Kommunens stöd till den enskildes lärande skall, utöver vad som i övrigt stadgas i

skollag, förordning och läroplan, ta sin utgångspunkt i den enskildes utbildningsmål, såsom de dokumenterats i den individuella studieplanen för en eller flera individuella kurser.

Validering

I DS 2003:23 *Validering m.m. – fortsatt utveckling av vuxnas lärande* beskrivs validering som en process, som innebär en strukturerad bedömning, värdering, dokumentation och ett erkännande av kunskaper och kompetens som en person besitter oberoende av hur de förvärvats. Validering kan förekomma i tre sammanhang:

- som ett led i pågående utbildning i syfte att klarlägga utbildningsnivån
- i anslutning till vägledning för att definiera utgångsnivå för vidare studier och
- för att dokumentera faktiska kunskaper och färdigheter till eller på en arbetsplats.

Validering innebär alltså bedömning av en individs kunskaper på individnivå, dels i anslutning till vägledning för att definiera utgångsnivå för vidare studier, dels som ett led i pågående utbildning i syfte att klarlägga utbildningsnivån, och skall i båda fallen dokumenteras i den individuella studieplanen. Individen kan då använda den individuella studieplanen som dokumentation eller begära ett utdrag, som i form av ett intyg dokumenterar de kunskaper som vederbörande vill åberopa. Intyg utfärdas alltid av rektor.

När orienteringskurs används som resurs vid validering skall intyg utfärdas. Den som enbart får vägledning eller får sina kunskaper bedömda behöver inte vara intagen som elev i kommunal vuxenutbildning. Detta framgår av 1 kap. 3 § i förordningen om kommunal vuxenutbildning. I Skolverkets rapporter *Individuell studieplan, individuell kurs och intyg* (Dnr 2003:02233) respektive *Förslag till hur orienteringskurser kan användas vid validering inom kommunal vuxenutbildning* (Dnr 01-2004:1610). I regeringsuppdrag U2004/969/SV) behandlas frågor om individuell studieplan och orienteringskurs som stöd vid validering.

Validering och intyg

I ovan nämnda departementsskrivelse diskuteras hur validering skall dokumenteras och hur viktigt det är att dokumentationen har legitimitet både inom utbildningsväsendet och på arbetsmarknaden:

Den dokumentation som valideringen leder fram till skall den enskilde kunna använda i olika sammanhang och under en längre tid. I många praktiska avseenden skulle den kunna jämföras med betyg. Den kan utgöra en viktig del av de merithandlingar som man presenterar t.ex. vid ansökan om arbete, i Sverige eller utomlands. Det är därför viktigt att dokumentationen har legitimitet inom utbildningsväsendet och på arbetsmarknaden. För att åstadkomma detta krävs att det finns en nationell enbetygighet i betydelsen att bedömningarna präglas av likvärdighet och konsekvens oberoende av var och av vem de genomförs. (s. 32)

Det finns för närvarande endast två möjligheter att få betyg i den kommunala vuxenutbildningen – efter genomförd kurs/delkurs (förordningen om kommunal vuxenutbildning 4 kap.1 §) eller genom *prövning* (4 kap.16 §) Villkoren är i princip desamma i SFI och sÄrvux. SÅ lÄnge nuvarande regler finns, skall sÅledes validering inte dokumenteras med betyg.

Även om förordningen om kommunal vuxenutbildning inte kÄndes vid begreppet validering fanns tidigare en form för reglering av motsvarande fÖreteelse i 4 kap.17 §, dÄr det stadgades att den som inte gÅtt igenom en kurs av rektor kunde ges betyget GodkÄnd (utan att ha genomgÅtt prövning) om det av betyg, intyg eller liknande framgÅr att han eller hon genom studier vid folkhögskola, studier i utlandet eller pÅ annat sÄtt inhämtat sÅdana kunskaper som behövs för betyget GodkÄnd pÅ kursen, och kommunen eller landstinget anordnar kursen. När förordningen senast omarbetades (SFS 2004:640) togs 4 kap.17 § bort. Vuxenutbildningsförordningen har inte, lika litet som övriga skolförfattningar, kÄnt till begreppet validering, men 17 § gav rektor möjlighet att utfärda betyget GodkÄnd utan föregående kurs eller sÄrskild prövning, om den studerande pÅ annat sÄtt kunde visa sig ha motsvarande kunskaper. Efter det att 4 kap.17 § utgÅtt har rektor inte lÄngre den möjligheten att i valideringsliknande former ge betyget GodkÄnd. Men i vuxenutbildningens vardag Är situationen ibland en annan. Det Är sÅledes inte ovanligt att validering leder till att graderade betyg utfärdas. GrÄnsdragningen mellan prövning för betyg och validering för att klarlägga kunskapsnivån upplevs som otydlig.

I förslaget till ny vuxenutbildningslag lagfÄsts begreppet validering i 4 kap.12 §:

En vuxen som Är bosatt i landet kan inom ramen för skolvÄsendet för vuxna få sina kunskaper och sin kompetens validerade. Rektorn skall verka för att valideringen sker i enlighet med lag och andra författningar.

Validering och prövning – vad Är skillnaden?

I departementspromemorian/Ds 2005:033 (Utgångspunkter för en ny lagstiftning 3.3 Definitioner s.71) tydliggörs skillnaden mellan validering och prövning:

Validering syftar till att undersöka vilka kunskaper och fÄrdigheter den enskilde faktiskt har, utan krav pÅ att ett antal pÅ förhand givna kunskapsmål skall ha uppnåtts. Validering föreslås dÄrför definieras som utforskande process som innebÄr en strukturerad bedömning, dokumentation och erkännande av kunskaper och kompetens som en person besitter oberoende av hur de förvärvats. Prövning Är sÅledes kontrollerande och syftar till betygsÄttning medan validering Är utforskande till sin funktion. Vid validering bör dock, utom när den ingår som ett inslag i en pÅgÅende utbildning, en persons faktiska kunskaper dokumenteras.

I författningskommentarerna (s. 204) sägs:

Avsikten är dels att studerande som har fått utbildning i kurser som inte skall betygssättas ändå skall kunna få målen som uppnåtts i kursen dokumenterade, dels att genomförda valideringar skall kunna dokumenteras genom intyg. Dessutom är avsikten att den som har genomgått en kurs, där betyg normalt sätts, skall kunna få ett omdöme dokumenterat i ett intyg i stället för ett betyg.

När det gäller prövning skrivs i lagförslaget:

Regeringen får utan hinder av bestämmelserna i vuxenutbildningslagen om avgiftsfrihet meddela föreskrifter om skyldighet för den som vill genomgå prövning för betyg att betala en avgift som tillfaller huvudmannen.

Motsvarande skrivning saknas i fråga om validering. En validering kan i vissa fall vara mer kostnadskrävande än en prövning. Om alla vuxna ska ha rätt till validering på samma sätt som till prövning, kan frågan om avgift för validering på samma sätt som för prövning komma att aktualiseras i kommunerna i de fall validering inte kan förenas med orienteringskurs.

Valideringsmyndigheten och Skolverket har nyligen i samverkan presenterat ett metodstöd för att identifiera kunskap. *Provbanken inom yrkesämnen* är avsett att vara ett sådant verktyg som kan användas både inom valideringsprocessen och i utbildning. Provbanken har utvecklats av Växjö universitet och Lärarhögskolan i Stockholm på uppdrag av Skolverket. Den finns nu tillgänglig på respektive myndighets hemsida och kan användas fritt. Provbanken ger utbildningsanordnare stöd för att identifiera olika individers kunskap och färdigheter, när de så önskar, antingen de finns i utbildningssystemet eller i arbetslivet.

Utformning av intyg

Mot denna bakgrund kan det finnas skäl för Skolverket att utnyttja bemyndigandet i 4 kap.20 § förordningen om kommunal vuxenutbildning till att utfärda föreskrifter allmänna råd och kommentarmaterial om intyg i den kommunala vuxenutbildningen. Vad gäller intyg i SFI kan Skolverket enligt 19 § förordningen om svenskundervisning för invandrare fastställa de formulär som behövs för tillämpningen av förordningen. Formulär regleras på motsvarande sätt i 1 kap. 8 § förordningen om vuxenutbildningen för utvecklingsstörda.

Det kan finnas skäl att samordna intygsgivningen i föreskrifter från Skolverket så att intyganden samlas i ett dokument som ger individen bekräftelse på kunskap och kompetens på ett sätt som accepteras av såväl individ som avnämare. Det förefaller praktiskt möjligt att samordna intygsgivningen inom respektive utbildningsform. Inom den kommunala vuxenutbildningen anges ämneskurser i poäng. Om fördelen med en på detta sätt standardiserad intygsgivning är enkelhet och likformighet är nackdelarna ytlig information och begränsning till skolmässig kunskapsinformation. Ett helt öppet/ej standardiserat intygsformulär ger å andra sidan ingen likformighet

i intygsgivningen, även om möjligheten att ge mer ingående information om den enskildes kunskaper och färdigheter finns. Vid utformning av intyg måste också tas ställning till vilken avgränsning som behöver göras mellan dokumentation av kunskaper genom omdöme och betyg samt hur betygsliknande ett omdöme kan bli utan att få formen av ett betyg?

Redan i de nuvarande författningarna finns ett flertal möjligheter för de studerande att begära intyg i samband med studierna. Med en ny vuxenutbildningslag och nya regler för myndighetsutövning vid betygsättning och utfärdande av betyg och intyg kommer behovet av någon form av gemensamt dokument för all intygsgivning att tydliggöras. Betygstraditionen i det offentliga skolsystemet för vuxna är idag så dominerande att intyg är en försumbar form för dokumentation. För att tydliggöra intygets roll i styrdokumentet och för att säkra kvaliteten i dokumentation med intyg behöver Skolverkets information kompletteras med någon form av mall för hur intyg kan utformas. I det följande finns listat ett antal studierelaterade situationer som kan leda till att intyg utfärdas och som således borde kunna dokumenteras i en generell intygsmall.

En mall för intygande i vuxenutbildningen är i första hand tänkt att användas i de fall vuxenutbildningens styrdokument ger den enskilde studerande möjlighet att begära intyg på befintliga eller nyförvärvade kunskaper och färdigheter. Detta gäller bland annat:

- intygande om slutförda nationella kurser i gymnasial vuxenutbildning respektive i grundläggande vuxenutbildning,
- intygande om deltagande i svenskundervisning för invandrare
- intygande om kunskaper inhämtade i individuell kurs
- intygande om kunskaper redovisade i orienteringskurser, och
- intygande om övriga kunskaper som den studerande redovisat och som införts i den individuella studieplanen

För den enskilde gäller generellt att få den kunskap han/hon besitter dokumenterad, oavsett hur den inhämtats. I många situationer kan ett intyg vara användbart - behörighet för högskolestudier, krav för anställning, byte av studieort, omstart efter uppehåll etc. Identifieringen av mer eller mindre omfattande kunskap innebär i sig ett bruksvärde för bäraren.

Kursplanerrelaterad kunskap beskrivs med beteckning på den kurs som kunskapen kan relateras till, tillsammans med en bedömning av omfattningen som del av den benämnda kursen, oberoende av om kunskapen förvärvats i nationell eller lokal kurs alternativt redovisats genom validering.

Övrig, inte kursplanerrelaterad kunskap redovisas som orienteringskurs med angivet innehåll såsom underlag för studie- eller yrkesval, studietekniska färdigheter, kunskaper som grund för ämnesområdes- och kursval samt resultat av icke kursplanerrelaterad validering.

Skolverket överväger att i samråd med Valideringsdelegationen utarbeta informationsmaterial med mallar. Detta skall då läggas ut på webben med möjlighet att lämna synpunkter. Samtidigt diskuteras förslaget med referenspersoner. Om Skolverket bedömer det lämpligt kan föreskrifter eller allmänna råd senare komma att utvecklas med utgångspunkt i förslag och synpunkter.

INTYG OM KOMPETENS PÅ GYMNASIAL NIVÅ

PLATS FÖR KOMMUNLOGO/
KOMMUNENS STÄMPEL

Namn: _____

Personnummer: _____

BENÄMNING ELLER BESKRIVNING AV KOMPETENSEN

BETECKNING PÅ DEN KURS SOM KOMPETENSEN KAN RELATERAS TILL

REKTOR: _____

NAMNFÖRTYDLIGANDE: _____

ORT OCH DATUM: _____

STÄMPEL:

INTYG OM DELTAGANDE I ORIENTERINGSKURS

PLATS FÖR KOMMUNLOGO/
KOMMUNENS STÄMPEL

Namn: _____

Personnummer: _____

Orienteringskursen omfattar ett eller flera av nedanstående moment. Moment som ej ingått i kursen markeras med ett x vid "Ej del av kurs".

BEDÖMNING AV KOMPETENS	
	Ej del av kurs
STUDIETEKNIK	
	Ej del av kurs
INTRODUKTION TILL KURSER	
	Ej del av kurs
STUDIE- OCH YRKESPLANERING	
	Ej del av kurs

REKTOR: _____

NAMNFÖRTYDLIGANDE: _____

ORT OCH DATUM: _____

STÄMPEL: